

Palamuse
Saadjärv. Vooremaa suurim ja sügavaim järv. Pindala 7,08 ruutkilomeetrit, pikkus 6 km, laius 1,84 km, suurim sügavus 25 m. Loo-depoolset kitsamat ja madalamat osa, mille äärest rattaretk alguse saab, nimetatakse Tabivere ehk Voldi järveks, kagupoolset osa Suurjärveks. Kaldariba on Tabivere järvel mudane või turbane, Suurjärvel valdavalt liivane, kruusane ja klibune. Järves elab rohkesti haruldasi taime- ja loomaliike (niitjas penikeel, kilpkonnakaan, karpvähilised), peamised kalad on särk, ahven, räabis, haug ja latikas.

Kaiavere. Siin asutati 1976. aastal Kaarepere metsakaitsejaama põlvutifarm, kus alustati ühtlasi selektsiooni- ja uurimistöodega. Ristatase omavahel munatõugu jaapani isasvutite ja lihutõugu vaarao emasvutite, nende järglasi omakorda inglise valgete isasvutitega ning saadud populatsiooni selekteerides aretati lõpuks 1987. aastaks välja esimene ja seni ainus Eestis aretatud linnutõug – eesti vutt. Kümneaastase töoga suudeti parandada vuttide munatoodangut 23,2%, emasvuttide keskmist kehamassi suurendada 27,5% ja noorilindude säilivust 29,3%. Eesti vuttitõu loomise eest määrati 1988. aastal selle autoritele ENSV Ministrite Nõukogu preemia. Eesti vutt saavutas kiiresti populaarsuse kõikjal endises Nõukogude Liidus, kus praegugi kasvatatakse eesti vuti järglasi. Kuid Kaiavere kompleks on tühi ning laguneb.

Kuningvere järv. Kaunis Pala-Alatskivi ürgorus asetsev 24,3 hektari suurune ja 8 meetri sügavune ümberkaudsete elanike poolt armastatud supluskoht. Rahvamüstitendi järgi on järv nime saanud järve uppunud või järve lähedal elanud kuningast.

Nina küla. Esimesed teated 1582. aastast. 17. saj teisel poolel kujunes Ninale püsiv vene küla. Tähelepanu väärib õigeusu Jumalaema Kaitsmise kirik (ehitatud 1827–28), kalmistu ning tuletorn (ehit 1936). Tuletorni juures järve ulatuvat kivikülvi nimetatakse Kalevipoja sillaks.

Vaatorn, kust avaneb suurepärase vaade Vooremaale.

Pataste. Siin asub Arnold Aadusoo rajatud dendroaod 150 erineva puu- ja põõsaligiga. Retkelistel on võimalus külastada ka vanade autode näitust ning teha lõbusõitu krusal GAZ Al-AI.

Välgi. Kõrgel kuplil asub Püha Aleksander Nevski õigeusu kirik, ehitatud 1859. Kiriku lähedal on rohkesti vadjapäraseid kalmeid (13. saj).

Alatskivi-Padakõrve laanekuklaste kaitseala. Üks Eestimaa suuremaid sipelgakoloniasid. 300 hektaril paikneb ligi 2000 kuhilpesa. Kaitseala moodustati 1964. aastal esimese sipelgakaitsealana tollase NL territooriumil

Elistvere. Esmakordselt mainitud 1355. aastal, suuremaid ja esinduslikumaid mõisaid Vooremaal. 1997. aastal loodi siia vana mõisapargi ja parkmetsa baasil Elistvere loomapark, kus saab metsloomi näha võimalikult looduslähedastes tingimustes. Tänavu on plaanis rajada Elistvere järve äärde linnutorn ning alustada kämpingu ehitamisega. Mõisapargis asub pori-niokollaa inuke kasvukoht Eestis.

Selgise mäed. Metsastunud mõhnastik mitmete kuplile, külmude, sulglohkude ja seljakutega, kõrgus kuni 107 m. Põlismetsaalused põllupeenrad ja perede asemel viitavad varasemale maaviiljelusalale.

Äksi kirik. Ehitatud 1730, uusgootipärase nüüdisilme sai 1887–89. Aastatel 1815–1832 töötas Äksis pastorina eesti kirja- ja keeleteadlane Otto Wilhelm Masing (1763–1832). Sel ajal avaldas ta kaks aabitsat, mitmeid raamatuid, toimetas "Marahwa Näddala-Lehte" ja võitis keelde kasutusele õ-tähe. Tänavu möödub 10 aastat O. W. Masingu mälestuskivi paigaldamisest ja Vabandussõja ausamba taastamisest Äksi kirikaia. Äksi surnuaeda on maetud 14 kordne maailma-meister laskmises Elmar Kivistik, kirjanik Mait Metsanurk, riigimees Kaarel Eenpalu. Loodusmälestisena on kaitse all Kalevi poegade liisukivid, mille alusel nad endi hulgast Eesti kuningat loosisid. Selle legendaarse sündmuse mälestuseks on Äksis juba viiel aastal peetud kivivõistlust "Äksi Äss". Kuuendat korda selgitatakse "Äksi Äss" tänavu 11. juulil.

Kukulinna küla. Mainitakse esmakordselt 1299, mõisa kohta on teateid alates 1553. aastast. 1921–24 oli mõisa härrastemaja Pallase suvekodu. Nõukogudeaegal asus mõisas pionierilaager. Praegu on siin Baltimaade moodsaim tenniseväljak, kompleks kuulub Magnum Grupile. Kukulinnast paar kilomeetrit edasi jääb rajast mõnesajaja meetri kaugusele paremat kätt Saadjärve Kalevipoja säng ja linnamägi II aastatuhande algusest (84 m).

Alatskivi. Eesti üks kaunemaid mõisaid – nn šoti parunite stiilis ehitatud Alatskivi loss (1885). Lossi ümbriseb Hirveaed parkmetsa ja järvega. Ainulaadse ristlööbiga Alatskivi kirik omandas praeguse välimuse 1890. a. Alatskivil on kirjanik Juhan Liivi (1864–1913) sünni- ja kodupaik, sünnikohas Riidma külas on mälestuskivi. Rupsi külas asub Liivi muuseum tutvustab külalastajatele kirjanike Juhan ja Jakob Liivi elu ja loomingut. Avatud on heliooja Eduard Tubinale pühendatud mälestustuba. Oja talu rehielamus on võimalus tutvuda eelmise sajandi Peipsi-äärse talueluga. Muuseumi juures asuv turismifunktpunkt tutvustab Peipsi-veere kuut valda. Endine Alatskivi paruni jahiloss Rupsi külas on riiklik arhitektuurimälestis. Alatskivi kalmistu värava ees asub Vabandussõja ausammas. Kalmistul püüab pilku Juhan Liivi kõrge hausasammas. Viie kilomeetri pikkune tähistatud looduse õpperada kulgeb läbi Alatskivi maastikukaitseala. Opperaja üks tuntumaid kohti – Kalevipoja säng – on muistne eestlaste linnus.

Peipsiäärne vald. Hõlmab kolm ligi 400 aasta eesi siia asunud põliste kommetega vene vanausulistel ridaküla: Kolkja, Kasepää, Varnja. Kahel pool asulaid läbivat tänavat paiknevad tihedalt kõrvuti erilised nikerdustega kaunistatud elamud. Aastasadu on siinseid elanikke põlvuend säilitada oma kultuuri, usku, traditsiooni. Vallakeskuse Kolkja uues koolimaja on avatud väike vene vanausulistel muuseum. Vallas tegutseb neli vanausulistel palvemaja. Varnjas paikneb Peipsi piirivalvekordon.

Kallaste. Linn on alguse saanud 1720. aastal Venemaalt põgenenud vanausulistest, kes rajasid siia asula Krasnojé Goró. Nii selle kui praegusegi nime on asula saanud kohati kuni 11 m kõrguse ja ca 700 m pikkuse murrutusastangu järgi. See on tekkinud aegade jooksul, kui Peipsi järve lainetus ja kevadine jäälagunemisaegne rannastang on pinnavee uuristustest tekkinud salkkõrgudega liigestatud mitmeks pangaks. Kõrgvee ajal, mil veetase tõuseb 1–1,5 m üle keskmise, murravad järvelained panku, mistõttu liivakivisele on tekkinud hulgaliselt koo-paid. Suuremaid koo-paid, kuhu saab siseneda, on üheksa. Kõrges liivakivikalda asub Eesti suurim kalda-pääsukeste koloonia. Endises Torila külas, praeguse Kallaste territooriumil on sündinud maailmameiniga heliooja ja dirigent Eduard Tubin, kelle auks püstitati 1990. aastal tema sünnikohta mälestuskivi.

Kastre. Looduskaitsealune mõisapark. Mõisast pisut allavoolu peeti Põhjasõja ajal Emajõe Kastre lahing, kus Vene korpus piiras ümber Rootsi eskadri (13 laeva). Eskadri komandör C.G. Löschern von Hertzfeldt laskis enda koos lipulaevaga Carolus õhku, ülejäänud laevad langesid sõjasaagiks.

Võnnu. Lihtsa kujundusega Võnnu park on rajatud 19. saj algul kirikuõpetaja Eduard Philipp Kõrberi poolt. Tema istutatud on ka 34 m kõrgune Vabaduse tamm pargi servas. Piiskop Hermann korraldusel 1236. a rajatud üks Eesti vanemaid ja suuremaid kirikuid – Võnnu Jakobi kirik – on praegu heas korras. Kiriku vastas asuvas leerimajas tegutsenud endine Võnnu kodumajanduskool (kutsuti ka pudrukooliks) oli esimesi omataolisi Baltimail ja arvatavasti ka kogu Tsaari-Venemaal. Võnnus sündis ja kasvas eesti luuletaja ja kirjandusteadlane Gustav Suits (1883–1956).

Kavastu. Siin ületame Emajõe – Tartumaa sümboli. Emajõgi saab alguse Otepää ligidalt Väikese Munamäe nõlvakalt. Püha-järvest kuni Võrtsjärveni kannab jõgi Väike-Emajõe nime, kuigi on 82 kilomeetrit pikk. Suur-Emajõe pikkus Võrtsjärvest Peipsini oli 1927. aasta andmetel 117 km, pärast õgendamist on see lühenenud 100 kilomeetri. Jõgi ühendab 1590 km vooluveekogusid ning 130 järve. Emajõgi kogub oma veed valgalalt, mis hõlmab valdava osa Tartumaast ning suure osa naabermaakondadest – kokku 22% Eesti pindalast.

Ropka-Ihaste luht. Loomisel on maastikukaitseala, mille peaes-märgiks on kaitsta arvukad ja omapärast luhalinnustikke. 350 hektari suurusel alal on kohatud ca 130 linnuliiki. Huvitavamad pesitsejad on rohunepp, kukur-tihane (koloonia), rääkspart, roo-ritsilind. Niitmise vähenemise tõttu 90. aastatel on mitmete liikide arvukus vähenenud.

Ülenurme. Siin asub Eesti Põllumajandus-muuseum. Alevikust läänes asub Tartu Ülenurme lennujaam ning Tartu ilmajaam.

Aardla küla. Selle järgi on nime saanud lõunast Emajõe ürgorgu suubuv Aardla org (Reola luht), mida veestavad Poriõgi, Aardla järv (16,3 ha) ning Aardla jõgi ehk Savijõgi. Vältimaks luha üleujutusi, kujundati osa Aardla orust 1972–83 maaparandus-töödega Aardla poldriks (1271 ha, Eesti suurimaid).

Vana-Kuuste. Mõisaansambel ja vallakohtumaja. 1878. a ehitatud meierei on Eesti vanimaid. Vana-Kuustes töötas aastatel 1834–39 Vana-Kuuste Põllumajanduse Instituut, mis oli Vene riigis esimene põllumajanduslik kõrgkool ja uurimiskaitseasutus.

Karilatsi. Siin asub suurepärase väljapanekuga Põva Talurahvamuseum, mis on suurim vabaõhumuseum kogu Lõuna-Eestis.

Riidma talu. Vastse-Kuuste lähedal, rattaretk teine ööbimispaik, põline metsavahikordon. Ka talu praegune peremees Tõnu Lumi pidas siin metsavahi ametit, kuni see auväärne ja põline elukutse Eestimaa metsamajanduse juhtide otsusega 1997. aasta lõpul likvideeriti. Mullu 3. jaanuaril korraldas Tõnu Lumi Eesti Rahva Muuseumi teaduri Anzori Barkalaja abi ja suure hulga saatusekaaslaste osavõtul Riidma talus metsavahi ameti sümbolise matuserituse. Siit 5 km kaugusele jääb Akste sipelgakaitseala.

Kuidas elad, Tartumaa?
 14. – 16. mai 1999

ALGUS rattamatka rada
LÕPP ööbimispaik
 ++ kihelkonnakirik, kirik
 — asfaltkattega teed
 — kruuskattega teed
 — pinnasetee
 — maakonna piir

0 1 2 3km